

Česko-lužický věstník

Ročník XV
Číslo 12 / prosinec 2005

Dnešním sdělovacím světem byla literatura rozpolcena na dvě silné skupiny: „zajímavou“ a „nezajímavou“. Zajímavé skupině se stejně jako populární hudbě věnuje pozornost médií, ať už pro zábavnost nebo důslednou a snadnou prezentaci. Zmíněná snadnost hraje velkou roli při nezájmu o literaturu malých národů, neboť není jednoduché najít překladatele a vlivného popularizátora v jedné osobě, přitom právě u menšinových literatur se nachází bohatá studnice témat, které „velké“ literatury neznají, a najdou se i knihy, které by mohly s úspěchem vyjít kdekoliv na světě.

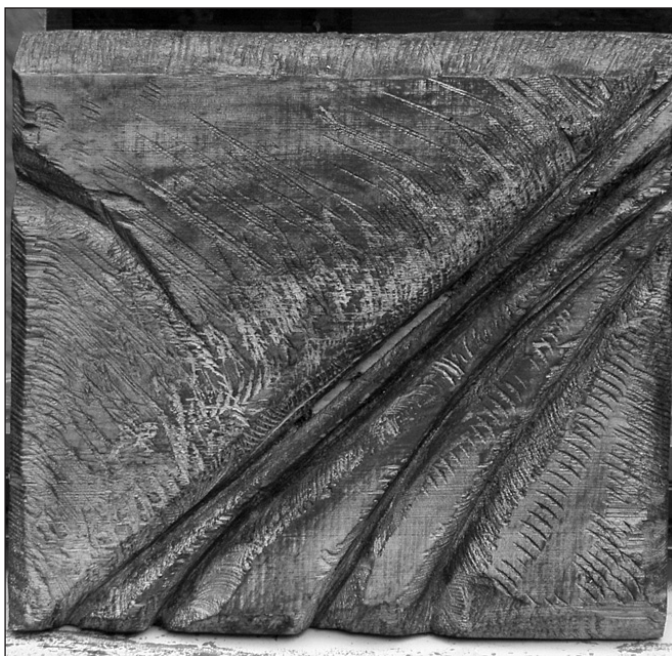
Česká literatura tak může hledat zrcadlo v písemnictví padesátitisícového národa země mezi Berlínem a Varnsdorfem (lužickosrbsky Warnoćicemi), národa Lužických Srbů. Nejen vzájemná staletá provázanost, nýbrž i všudypřítomná konfrontace s tlakem na zařazení jednoho každého příslušníka menšinového národa do většinového davu, která postupuje jako víchřivý život a zahání jazyk do závětrí rodin, spolků, škol a kostelů, nám slouží za etno- a sociologickou laboratoř.

Čerstvá krev v žilách lužickosrbské poezie

V soutěživé atmosféře, která v Lužici vždy panovala v touze vyrovnat se sousedním národům, se vždy našel bezpočet lidí, toužících zapsat své slovo pro širší čtenářskou obec. Dobře okolnost pojmenoval páter Watzl, když v roce 1923 odůvodňoval prodej pražského Lužického semináře: „Mnoho kněží zde vzdělaných vrací se vysloveně s úmyslem státi se lužickosrbskými, a tudíž slovanskými národními hrdiny.“¹⁾ Do vln literární tvorby se vrhají i lidé, kteří by se v našich poměrech nikam netlačili, podobně jako v literatuře slovinské. Setkáváme se zde také s nízkým věkem autora při zveřejnění prvotiny.

Na počátku je ušlechtilý cíl psát pro svůj jazyk, ne kvůli exhibici, psaní jako **služba jazyku**.²⁾ V Lužici nepíše jen spisovatelé, básníci a grafomani, ale především (ne)obyčejní lidé, tím toto písemnictví získává jiný rozměr a není pro pouhý hlouček elitářských nadšenců. Asi nejpodivuhodnějšími autory jsou jednatel Domowiny Bjarnat Cyž³⁾ a jazykovědně zaměřený profesor sorabistiky Edward Warnar.⁴⁾

(Díla z nejmladšího výtvarnického pokolení Borbory Wiesnerec a Judit Suchec. Jak zobrazování tradičních a moderních, tak lužickosrbských a obecných motivů má v současném lužickosrbském umění své místo a rozvíjí se.)

- 1) Klaus J. Schiller, Materialien zur Erneuerung des Bistums Meißen 1921-1923. Dokument 9 Bericht über die Besprechung der Wendenfrage. In: Lětopis [Bautzen] B7 (1960), str. 259 n.; převzato prostřednictvím: Timo Meškank, Katolická Lužice v době úřadování míšeňského biskupa Christiana Schreiberera (1921-1930); Česko-lužický věstník 2001/7-8. Přeložil Richard Bigl.
- 2) Viz také článek Co Srb to básník, recenzi antologie *Žadyn happy-end* v Česko-lužickém věstníku 2003/12.
- 3) Jeho básně Dopomnjenki jsme přetiskli v Česko-lužickém věstníku 2003/12 při recenzi antologie *Žadyn happy-end*.
- 4) Vyšlo v Rozhladu 2004/2, str. 62. Kontrastní překlad autor článku.

empiriske slědženje

twoja morfologija
mje palatalizuje
a twoja bilabialnosť
je spektrogram
turbulentnje so asimilujemoj
twój wotsuw, mój nasuw
frikatiwnej aktantaj
werbalna fraza z łamanym hłosom
raz pasiwisce, raz aktiwisce
džěl mojeho syntaktiskeho štomika
so zběha do twojeje prózdeje subjektneje pozicije
w dualu

empirický výzkum

tvé tvarosloví
mne měkčí
a tvá obouretnost
je spektrogramem
vířivě se spodobujeme
tvá detenze, má intenze
dva třené aktanty
verbální fráze přerývavým hlasem
jednou trpně, jednou činně
část mého syntaktického stromu
se zvedá do tvé prázdné podmětne pozice
v duálu

Nejde ale pouze o touhu vedenou národní potřebou. Dvojazyčný příslušník menšiny má vnímavější vztah k jazyku. Nejvíce je to vidět v poznámce na konci třetí sbírky Tima Meškanka, kde píše mj.: „*kóždu z basnjow wuznamjenja nošacy grafem/ cyłk tutech grafemow/ tworzi zakład za wuraz/ wobsaha – melodije – wobrazu/ w serbskorěčneju basni*“⁵⁾ V takovém případě je potlačena osobnost autora, **píše jazykem**.⁶⁾ Podobně se vyjadřuje Měrana Cušcyna: „*Zwukowa podoba je melodija słowa. Slownu melodiju móžeš začuwać: Wona dycha, majka, boli, klinči a rytmisce klepa. Hdyž słowa w tutym a wobsahowym zmysle mjez sobu wuńdu, ma baseń swoje wonoma*.“⁷⁾ Ještě patrnější jazyk, který kromě poezie jako takové a jejího obsahu zásadně určuje formu, je u starších autorů Kita Lorence a Róži Domašcyny. Pro přesnost nazvějme dále tuto stránku díla autora menšiny související s jazykem jako nástrojem psaní **podobou** díla⁸⁾ a mimojazykové prostředky včetně zasazení do kánonu ve smyslu literárním i obecném, tedy podmínky, do kterých je dílo vtěsnáno, jako jeho **tvar**. Tyto termíny jsou autorské se snahou najít co nejpřesnější a nejvhodnější výrazy.

V Lužici je stále o čem psát, lužickosrbské básnické těleso stále vře, ve všech okruzích se pořád něco děje. Poezie tak zůstává spjata se skutečností, básníci jsou jí drceni jako pověstné olivy.⁹⁾ Stále aktuální jsou témata jako milostný vztah k osobě s jiným mateřským jazykem, nucené odloučení od domova na cestě za prací, asimilace, zničitelná těžba uhlí i příležitostné básně atd., vymyká se současnému českému chápání poezie na veřejnosti. Mezi nejmladšími autory se dokonce vracejí částečně zmíněná národní témata, opět se objevují útrapy národní existence Lužických Srbů, vztah k vlastní kultuře jako součástí nejlustnější intimity, silici každého člověka.

Nabízí se tedy možnost zkoumat celou šíři tvorby z polohy nezúčastněného pozorovatele. Autoři jsou omezeni pouze časem a čas jsou peníze. Spisovatelka Měrka Mětowa, která píše krátkou prózu, řekla na pražské veletrhu Svět knihy v roce 2000 toto: „*Lyrika má v Lužici obrovskou tradici, stejně tak krátká próza. Jsou tu i finanční důvody. Poezii se mohou autoři věnovat ve svém volném čase, román vyžaduje práci na plný úvazek. Takového autora by u nás nikdo nezaplátil. Například Kito Lorenc, literát evropského formátu, naprosto není evropsky finančně ohodnocen*.“¹⁰⁾ Ani neznámější slovníky spisovatel Drago Jančar by nemohl psát svůj poslední román *Katarina, pav in jezuit*, kdyby mu to nebylo umožněno jako redaktoru nakladatelství, tak řeší svízeli i lužickosrbská literáti. Jinou odpověď na otázku *Proč jsou Lužičtí Srbové národem s největším počtem básníků v přepočtu na jednoho občana?*¹¹⁾ nabízí básník Lubina Hajduk-Veljkovičowa: „*Kusk sej myslu, zo je basnjenje kaž zawod do pisanja. Móžeš při tom při basnjach wostać abo so dale wuspjtać.*

A někak je džensniši čas spěšniši, snano nochce sej nihtó čas wzac, něšto w dlěšim teksće wopisać. A nihtó dlěše teksty čitać.“¹²⁾ Poslední pobídkou pro autory je populární literární soutěž (*Młode pjero* ad.).

Dále je třeba vzít v potaz rozdílné publikační možnosti. Lužičtí Srbové si své literatury a všeho svého ze známých důvodů váží daleko více než Češi. Žádné periodikum se občas neobejde bez zveřejnění nějakého básnického dílka: kulturní měsíčník *Rozhlad* a dětský *Płomjo/Płomje* se poezii věnují systematicky, svůj prostor poskytuje také deník *Serbske nowiny*, evangelický list *Pomhaj Bóh* a katolický *Katolski posoł*, někteří publikovali i v měsíčníku *Česko-lužický věstník*, který sice vychází v Praze, ale v Lužici je v prodeji. Propagaci poezie je ku pomoci, že *Serbske Nowiny* i *Płomjo* jsou redigovány básníky. Citelně však chybí časopis pro mládež po *Pawčině*, po stránce literární to měl být almanach *Paternoster*, zatím však vyšlo pouze první číslo (2003) a doplňuje jej každoroční literární rubrika *Rozhladu Młoda literatura*. Zásadním neúspěchem mladé generace je neuskutečnění projektu týdenní přílohy *Serbských nowin* pro mládež.¹³⁾

Česká poezie se po vymření silných básnických generací a s nástupem trhu i rozšířením publikační sítě po snížení lafky hlavních médií potácí na hraně mdloby. Jen čtvrtěční *Salon Práva*, brněnská revue *Host* a pražsko-brněnské *Literární noviny* jsouce médii celostátního dosahu významně narušují skleněné stěny elitářství. Mezeru se pokouší zaplnit i sobotní příloha deníku *Mladé fronty Dnes* *Kavárna*, která je ale orientována více civilizovačně. Literatura se pro těžší prezentaci stává popelkou kulturních rubrik.

Na jedné straně jde v lužickosrbské tvořivosti o snahu vyrovnat se všem svým velkým sousedům, na druhou stranu o pěstování osobitého národního slohu, do třetice vytěžit co nejvíce ze své regionální jedinečnosti. Za nejlepšího představitele světové literatury v Lužici bychom mohli označit Jurije Brězana, který pověst o čarodějově učni *Krabatovi* přetvořil v román s mýtickými prvky.¹⁴⁾ Nejvýraznějším představitelem proudu národní literatury je *Handrij Zejler*, který se stal tvůrcem lužickosrbské poetické linie, následován *Měrcínem Nowakem-Njehorňským*, který psal ryzí srbštinou a stal se tvůrcem lužickosrbského stylu ve výtvorném umění. Dnes je jejich následovníkem např. básník, spisovatel a redaktor časopisu *Płomjo* *Benó Budar*. V regionální literatuře vyniká *Kito Lorenc* a *Róža Domašcyna*, básníci dvojazyční, kteří úspěšně prodali svoji regionální dvojazyčnou jedinečnost na německém i evropském knižním trhu. Mnohdy jde o jednu báseň, dlicí v autorovi, která je napsána ve dvou jazycích a kánonech.¹⁵⁾

Novou generaci není třeba vymezovat jen jako záležitost věkovou, nýbrž i myšlenkovou v kontextu pronikavých změn v globálním myšlenkovém trustu. Protože u jednoho každého autora lze vystopovat setrvačnost, tvůrčí vlny se neprolínají a lze je právě v kontextu oné setrvačnosti srovnávat s poezií českou. Věkovou hranici u autorů pro příchod nové generace můžeme tedy stanovit na čtyřicet let na přelomu století, neboť mezi *Róžou Domašcynou* (1951) a *Měranou Cušcynou* (1961) prochází jasná dělicí linka, daná vyzrálostí autora, jež je důsledkem tvůrčí síly a dřívějším nástupem na začátku sedmdesátých let. Samozřejmost verše není u mladších autorů zdaleka tak výrazná.

- 5) *pój do rejki ...* (Timo Meškank, Berlin, Praha 2002), poslední neoznačená strana.
- 6) *V první sbírce "řeč je hračka ..." dokonce působí jazyk (řeč, ženského rodu) v roli "milienky". Mohli bychom pracovat také s pojmem "řeč jazyka".*
- 7) *Rozhlad* 2000/6, str. 211.
- 8) *Jazyk u menšinového autora především není něco, co by bylo dáno básníku v genetickém kódu, nýbrž něco, čím je zaplněna spíž vyjadřovací schopnosti člověka a je jen na něm, zda kromě obligátního chleba a soli bude pečovat o to, aby bylo v jeho jídelníčku zastoupeno ovoce s vysokým obsahem vitamínu C, vybraná chilská vína, nejlepší argentinské hovězí či vynikající polské brambory, pro většinu lidí však vždy bude nejpohodlnější standardizované kuře z KFC nebo trvanlivé pochutiny, tedy pouhý vyjadřovací nástroj, nástroj sebeuspokojení, u méně způsobilých jedinců hraničící se sebe-poškozováním.*
- 9) *Napětí v literárním tělese a situaci lužickosrbské literatury v průběhu dějin můžeme odvázně charakterizovat ve smyslu slavné frustrační kompozice Jára Cimrmana. (V příspěvku k hudební stránce Cimrmanova operetního díla ji rozebírá dr. Zdeněk Svěrák. Vědecký seminář je zaznamenán na nosiči s názvem Hospoda na mýtince, vjde v Cimrmanových sebraných spisech.)*
- 10) *Česko-lužický věstník* 2000/7-8; S lyrikou je konec, exkluzivní rozhovor s Měrkou Mětowou. Přeložil autor.
- 11) *Viz sborník Lužice 10 let ve sjednoceném Německu*, Milan Hrabal, Lužice - vzácný motýl evropské kultury (Spolek česko-lužický, Praha 2000).
- 12) *Rozhlad* 11/1999, "...hdyž sej do mojih basnjow zažězu, su sami wina.", str. 415.
- 13) *Viz také ve zprávě z valné hromady Domowiny v Česko-lužickém věstníku* 2005/5.
- 14) *Viz Dějiny lužickosrbské literatury*, Helena Ulbrechtová-Filipová, rukopis.
- 15) *Na počátku tohoto psaní ale nebyl Kito Lorenc, prvními kroky přišel už Jurij Brézan.*

Společenské změny se projevují v otaznicích kolem další národní existence, komunismus jako element pracuje pouze u Pětra Thiemanna. Vývoj tvaru básní lze vidět v jeho rozvolnění, ztrácení metra a rýmu při ponechání verše. Podoba také zcvilněla. Uvnitř básně již najdeme kterékoliv téma bez autocenzury, přestože Lužičtí Srbové si zachovávají silnou religiozitu a ve střední a starší generaci i pevné lužickosrbské (po)vědomí.¹⁶⁾

Významný vliv v současné literatuře má kroužek autorů v Róžantu, pracující od roku 1963, nyní pod vedením „lidového autora“ Bena Budara. Během studia doplňujících materiálů k tomuto článku narazil autor na antologii 12 tvůrců Jindřicha Kabáta¹⁷⁾ z roku 1973, na kterou následující výběr bezděčně navazuje. Antologie vybírá především z patnáctičlenného kroužku mladých autorů při tehdejší Kruhu lužickosrbských spisovatelů, který pracoval v letech 1969–76 pod vedením básníka Kita Lorence. V antologii jsou zastoupena tato jména: Gerat Libš, Hanka Mikanowa, Beno Budar, Fryco Libo, Benedikt Dyrlich, Heidi Wjerchanojc, Franc Šěn, Róža Chěžkec, Jurij Luščanski, Hync Rychtař, Jan Chěžka, Lioba Weclíhec. O nich na samém závěru píše: „*Závěrem lze říci, že většina mladých básníků píše jen pro onen krásný pocit sebevyjádření, ovládnutí jazyka a poznání jeho krásy, je však možné, že se mu budou někteří věnovat celou svou osobností nejen jako zálibě, ale jako tvůrčí práci. Přichází nová mladá generace. A nemá to snadné. Staří literární velikáni mizí a my se bojíme ticha, které po nich zůstane. Je třeba být optimistou a doufat, že právě možná jeden z těchto mladých autorů hodně dokáže. Když už ne pro národ, jako slavný muž nebo pro literaturu jako dobrý spisovatel, tedy alespoň pro jazyk jako člověk, který jím mluví, má ho rád a svými verši mu může nejlépe pomoci.*“ Chybí zde Marja Krawcec a Tomasz Nawka, kteří se představili až v osmdesátých letech. Markantní je, že v té době se ještě objevovali mladí autoři dolnolužickosrbské varianty. Podívejme se na jeden překlad básně první dámy lužickosrbské poezie Róži Domašcyny, ne-li vůbec nejlepší z výboru:

Naděje –
kolik stojí a co za ni dostaneš?
Stojí slzavé noci,
neklidné otázky,
němé prosby,
plaché pohledy –
a dostaneš za ni
výsměch
a jindy
trochu štěstí,
pro které jako klíště
dále naději
živíš.

Básníky, kteří se uplatnili ve vlně devadesátých let, lze dále rozdělit na dvě vlny. Do první umísťujeme **Měranu Cušcynu**, **Pětra Thiemanna** a **Tima Meškanku** z Horní Lužice, měl by mezi ně být zařazen i písničkář **Bernd Pittkunings** z Lužice dolní, jenž píše i v německém nářečí dolních Blat, a svým působištem patří spíše do sféry lužickosrbské hudby. Všichni tito již mají své básnické sbírky, v Pittkuningsově případě zvukový nosič. Svým věkem předestírají básnickou usazenost s rozvíjející se podobou i obsahem (propracovaností náplně básně) díla. Styčný bod všech tří básníků tkví právě v podobě díla: je to láska k rodné řeči a množství užívaných novotvarů, vycházejí ze soudobého stavu spisovného jazyka. Těžko však mluvit o purizmu, protože čistý jazyk je zde běžnou normou, nejsilnější jazykové vědomí však má Timo Meškank. Šířku spektra umožňuje i to, že na rozdíl od starších básníků (Lorenc, Domašcyna) nepublikují německy. Dodatečně se do této generace zařadila **Lenka**, vlastním jménem Christiana Piničkowa, choťebuzská sorabistka, která zveřejnila první básně teprve v lednu 2002 a vlastní sbírku *myslí slova zalétuju* (Ludowe nakladnistwo Domowina, Budyšin 2004) vydala na konci roku 2004. Píše v obou variantách lužickosrbského jazyka a německy, pokouší se tedy o jakýsi menšinový multikulturalismus. Okrajovou autorkou básní z Dolní Lužice je lubnjovská etnografka **Ute Henšelowa**.

Měrana Cušcyna (1961) vystudovala

slavistiku a pedagogiku na lipské univerzitě a nyní je profesorkou Lužickosrbského gymnázia v Budyšině. Zabývá se především tématy všedního dne, mocí a erotikou okamžiku. Jemu je často uzpůsobena krátkost básně, která vystihuje ve své zhuštěné formě třeba jedinou myšlenku nebo vjem. Autorka se oddává lyrické podobě (viz v úvodním slově a II. vstupním textu), tuto obratnost (mj. aliteraci) klade do popředí německý sorabista Christian Prunič.¹⁸⁾ Zatím vydala jen svou prvotinu *Jaskrawe jasle* (Ludowe nakladnistwo Domowina, Budyšin 2000), jinak verše publikovala časopisecky, v češtině ve sbornících *Na druhé straně slunce* a *Dva večery* (Centrum křesťanské kultury sv. Vojtěcha, Ústí nad Labem 2000). Právě vychází nová sbírka *Wodnjo dycham dypki* (Ludowe nakladnistwo Domowina, Budyšin 2005), kde se autorka dále kultivuje v delším tvaru. Přestože je podoba nadměru propracovaná, na rozdíl od Tima Meškanky se Cušcyna neuchyluje k experimentální poezii.

do mojeje kože
moluješ
wołmjane jehliny
z cunim česakom
majkaš
włosy sonowiny
rymuja hrónčko
wo raju
naju
nahadžije

chcu će
dychać
wodnjo a
w čmě
bjeze wšeho
ze wšěm
štož
we a
na tebi
maš
nimaš
abo
hinak

19)

do mojí kůže
maluješ
kudrliny
jemným hřebenem
laskáš
vlasy vidiny
rýmují říkanku
o ráji
ději
v nahaději

chci tě
dýchat
ve dne a
za tmy
beze všeho
se vším
co
v sobě a
na sobě
máš
nemáš
nebo
jinak

16) Co říká k mladým autorům slovenská básnířka a překladatelka z lužické srbštiny Dana Podracká? *“O mladých lužickosrbských autoroch by sa dalo povedať okrem iného aj to, že sa učia milovať umieraním a že je to tvrdá a ťažká škola, pretože v nej sa musia učiť a spracovávať v sebe najrozmanitejšie formy poníženia nielen jazykom samým, ale aj nadradeným národom, pre ktorý sú a ešte dlho zostanú čímsi odinakaľ, čímsi cudzím. Napriek tomu, že dokážu byť na nerozoznanie od Nemcov a ich zvykov. Slovo “bjezdno” patrí medzi kľúčové a frekventované slovo Lužických Srbov. Vyjadruje viaceré problémy a vnútorné napätia ich nezameniteľnej skúsenosti, ktorú sa snažia vložiť do literatúry ako topiaci sa, ktorý sa drží slamky ako jedinej nádeje na prežitie.”* Čierne vtáky to spievajú, Revue svetovej literatúry 2000/4, str. 143.

17) Vyšlo v Přehledu lužickosrbského kulturního života 1973/19-20, str. 18-33. Ukázka pochází ze str. 26. *Jindřich Kabát, přítel Lužických Srbů, mj. bývalý ministr kultury a žák Jiřího Mudry.*

18) Viz recenzi sbírky, Rozhled 2001/11, str. 417-19.

19) Básně vyšly ve sbírce *Jaskrawe jasle*, str. 27 a 31, přeložil je autor článku.

Petr Thiemann (1964) vystudoval dějiny, sorabistiku a sociologii. Jako jediný se už poezii soustavně nevěnuje, avšak když úspěšně zastával funkci zástupce ředitele pro lužickosrbské věci a dramaturga Němsko-serbského ludowého dźiwadla (do roku 2001), věnoval se překladu divadelních her, mj. Shakespearova *Snu noci svatojánské*.²⁰⁾ Z jeho básní číší jakési titánství, jako mystický krysař ukazuje světu tvář, kterou si nepřipouštěl, jindy vzbuzuje jemný třas pohledem do tváře vlastní. S láskou se potýká bez iluzí. Je schopen obstát v básni jakéhokoliv tvaru, dobře zvládá sonet, ironizuje lidovou píseň, postupem času propracovává volný verš, báseň krátkého metra má v malíčku. Vydal nadlouho jedinou sbírku *Stajnje zaso mrješ nade mnu* (Ludowe nakladnistwo Domowina, Budyšin 1990).

młody swět

(„so starych wašnjow pušća“)

torhowańca
na třechi
wěčna tórnosć młodosće
zezapiknychmy anteny
..?

torhowańca
na třechi
wěčna młodosć tórnosće
wusměrichmy špihele
..??

POHIB JE WŠO
ZAMĚR NIČO NIC
???

torso

šwórcěše mi we hłowje
jako zastupi zo mi wuskotnemu
kofejowničkowe mysle plusnychu
do šalki wězo haj to běše
jenož
mysl ale zasudžejo přechwatnje
ju nabych poprawom njeběch
weřil zo začuća moje přestapić
mje hišće móža cuze mi być
ani wobdźiwanje ani graw něšto
mjezy nimaj dokelž so hibaše
štož pozdatnje njebě kušk
schowany w rukawčku
lětnjeho šata kušk
jenož

spodzíwnje wudźěrajo na nju
myslach na swój wobraz žónskeje
dokonjanosće a nadobo widžach ju jenož
wo ruku zdalenu wot toho zaplaćich
a wostajich smjetanu kaž přeco

torzo

hučelo mi v hlavě
když vstoupila až mi úzkostnému
kavárenské myšlenky šplouchly
do šálku jistěže to byla
jen

mładý swět

(„se starých mravů vzdávám“)

vřava
na střechy
věčná pošetilost mládí
připojili jsme antény
..?

vřava
na střechy
věčné mládí pošetilosti
nastavili jsme zrcadla
..??

HNUTÍ JE VŠÍM
CÍL JE NIČÍM
???

myšlenka ale nabył jsem ji příliš rychle
odsoudil vlastně bych nebył
věřil že překvapit mne moje pocity
ještě můžou mi být cizí
ani obdiv ani zhnusení něco
mezi tím protože se pohybovalo
co zdánlivě nebylo pahýl
skrytý v rukávku
letních šatů pahýl
jen

divně jsem zíral na ni
myslel na svůj obraz ženské
dokonalosti náhle viděl ji jen
o ruku vzdálenou od toho zaplatil jsem
a nechal smetanu jako vřdycky

²¹⁾

²⁰⁾ Viz rozhovor a ukázkou v *Divadelní příloze* Česko-lužického věstníku, prosinec 2002 (Společnost přátel Lužice, Praha 2003).

²¹⁾ Básně ze sbírky *Stajnje zaso mrješ nade mnu*, str. 23 a 47 (Ludowe nakladnistwo Domowina, Budyšin 1990) přeložil autor článku.

Timo Meškank (1965) studoval sora-

bistiku a historii na univerzitách v Lipsku, Praze a Berlíně. Napsal rozsáhlou práci o česko-lužických vztazích mezi oběma válkami. Ve vědecké činnosti dále pokračuje na Lipské univerzitě, je hlavním redaktorem Zpětného slovníku hornolužickosrbského jazyka (2000) a Pravopisného slovníku (2005). V Lipsku i žije, jako lektor vypomáhal v Praze a Varšavě. Píše básně a krátké prozaické útvary. Meškank je nejplodnějším z této trojice básníků: má na svědomí tři básnické sbírky *rěč je hračka ...* (Zwjazk serbskich studowacych, Budyšin 1992), *kóstka w ruce ...* (Ludowe nakladnistwo Domowina, Budyšin 1997) a *pój do rejki ...* (Timo Meškank, Berlin, Praha 2002).

Zpočátku se profileoval jako naivní bard – bojovník s všudypřítomnou šedi. Tvar básně má pevnější obrysy, postupem času dochází k jeho rozvolňování, každopádně je svébytný nebo spíše svévolný s hojnými asonancemi a slovními hříčkami, i ty ve třetí sbírce ustupují. Vyvíjí se i milostná tvorba od milostného opojení k bezradnému potýkání, kritika banality banalitou se pak proměňuje v estetizaci skutečnosti a k ukázkám ztráty schopnosti komunikovat se přidává ironie a narážky na marnost. Jistou roli hraje i tvorba apologická. Přístup k tvorbě (podobně jako u většiny lužickosrbských autorů, kteří chtějí sloužit svému jazyku) je však příliš vážný na to, abychom mohli mluvit o dadaismu. Co se objevuje až v poslední fázi tvorby, je větší otevřenost velkému světu, některé básně byly sepsány ve Varšavě, Paříži a jinde.

Poezie, kterou píše, zejména druhá sbírka vyvolala u kritiků rozporné reakce.²²⁾ Některé reakce plynuly z opačného vnímání vnější stránky Meškankovy poezie – vyjímání výrazných prvků jazyka a jejich následné jiskření v nových souvislostech jako výsměch nekošaté (abstraktnější) slovní zásobě lužické srbštiny a osobitý boj s banalitou jako nedostatečné tvořivé schopnosti –, smysl některých básní pak nebyl pochopen vůbec, o odkrytí tabu ani nemluvě. Reakce mladého publika, jemuž jsou básně určeny, hovoří jinak. Třetí sbírka vyšla jako bibliofilie v nákladu 66 ks, takže ani nemohla veřejnou diskusi vyvolat.

Ohlasy zahraničního čtenářstva jsou odlišné od reakcí tuzemských. Z Meškankova setkání s polským přítelem Srbů Mieczysławem Balowským na prázdninovém kurzu v Budyšině v roce 2000 se zrodila publikace polského překladu sbírky *kóstka w ruce ...* (*kostka w ruku ...*;

²²⁾ Viz např. zápornou recenzi druhé sbírky od sorabistky Lucie Friedländerové-Koubové v Česko-lužickém věstníku 1998/4. Třetí sbírku kladně recenzoval Christian Prunič v *Rozhledu* 2004/2, str. 63-64. Prunič je jedním z německých teoretiků lužickosrbské literatury, který se zpěčuje tradičnímu chápání a staví odlišná, někdy krutá měřítká.

Towarzystwo Polsko-Serbołużyckie, Pro; Opole 2000). V Praze vyšla sedmijazyčná sbírka 7×7 (lužickosrbšsky, slovensky, slovinsky, česky, polsky, rusky, anglicky). Skoro všechny české překlady ale prozatím zůstávají v rukopise.

Meškank rovněž překládá, např. v almanachu *Wuhladko 1* vyšly překlady (jihosrbšského básníka Adama Puslojiće, který s poezií pracuje obdobně. Spolu s Róžou Domaščinou je to současný nejnovativnější autor lužickosrbšské literatury, i když některé autorské postupy se v různých literaturách objevily podstatně dříve. Velkou podobnost najdeme i u básní Václava Havla²³⁾ ve sbírce *Antikódy*, ačkoliv Timo Meškank podle všeho Havlovy básně nezná, např. básně žiwjenjoběh mój²⁴⁾ a můj životopis.²⁵⁾ S trochou nadsázky jej lze označit za lužickosrbšského Morgensterna či Wernische. Ze současných českých básníků bychom mohli jeho přístup k poezii srovnávat ještě s Petrem Vášou či Václavem Koubkem, snad by se dala vystopovat i poetika Bohumila Hrabala.

spěwohra žiwjenja

stawać stawa staw
stawa staw sta
staw sta st
sta st s
st s s
s s s
s s sp
s sp spa
sp spa spać
spa spać spać
spać spać spać

zpečowhra života

chwaćat chwáta chwát
chwáta chwát chwá
chwát chwá chw
chwá chw ch
chw ch ch
ch ch ch
ch ch chr
ch chr chrá
chr chrá chráp
chrá chráp chrápa
chráp chrápa chrápat

fidlda fidldu fidlwek wek wek

přiwjezechu hromadu nažoć pěska
składowachu jón na zahrodže
přelamachu při tym žiwju płót
a septachu samo běty bóz

zliwk wotplawi pěsk w nocy
ze zahrady na chódnik
z chódnika na jězdnu
podłu kromy jězdny do wuliwa

žiwjoľ přetwori cyłe bohatstwo
do horšće drobných kamuškow
z jazyčka pěska bu tak ščežka
čahnywši so hač k wottokowej lěsny

wětr po njewjedrje zanjese
putnik moch a mlóče
kiž tu nětko bujnje kćēja
samo dwójce wob lěto žolte

dudlajdá dudlaj dudlaj dá

přivezli hromadu žlutawého pisku
skladovali ho na zahradě
polámali při tom živý plot
a dokonce pošlapali bílý šefík

v noci písek odplavil liják
ze zahrady na chodník
z chodníku na silnici
při kraji silnice do kanálu

živel proměnil celé to bohatství
v hrst drobných kamínků
z pískového jazyku se tak stala cesta
táhnoucí se až k odtokové mříži

vít po bouře přívál
jitrocel mech a pampelišky
které tu teď bujně kvetou
dokonce dvakrát do roka žlutě

26)

V druhé sestavě, skupině nejmladších, kterou bych pro jednoduchost označil pojmenováním **studentská poezie**, postihující období do „usazení“ autora (většina pisatelů prošla Lužickosrbšským gymnáziem v Budyšině a poté univerzitou v Lipsku), nacházíme ty, kteří v období před prvním číslem almanachu Paternoster (2003)²⁷⁾ poezii věnovali místo ve svém každodenním kosmu, tedy **Hana Wićazowa, Beata Nastickek, Marko Dyrlich, Lubina Šěnc, Andreja Wałdźic, Katka Andersec a Fabian Kaulfürst**. Z hudebníků se výrazně vyprofiloval **Syman Pětr Cyž**, textař a zpěvák hudební skupiny Awful Noise, který píše anglicky a lužickosrbšsky. Nemá smysl zařazovat mladší autory, již úplně nedospěli, ani nemají fixovanou zpětnou vazbu čtenáře. Mezi autory se mihla **Madlen Domaškek**, někdejší studentka slavistiky, žurnalistiky a informatiky v Drážďanech a praktikantka u Prager Zeitung v Praze. Ukázky z její tvorby už vyšly česky ve sborníčku *Dva večery*. Pomalu se etabluje **Hanka Jenčec**, velký talent, nejmladší a dvojjazyčná autorka, zaměřená výrazně „literárně“. Nyní studuje scénické psaní na Univerzitě umění v Berlíně.²⁸⁾ Tato kapitola se uzavřela ne ani tak tvůrčími přechody, které se dějí plynule, ale ukotvením mladší skupiny autorů v běžném životě.

Tematicky se příliš neliší od svých vrstevníků odjinud. Pro tápání mezi lužickým mikrosvětlem a německým makrosvětlem v postmoderním ovzduší je typická reflexivní lyrika, na „Parnass“ můžeme v neustálém boji o bytí a nebytí Lužických Srbů rovnou zapomenout, zvláště u mladých autorů, kteří ještě nemají hrany zaobleny, což platí i o motivech. Tvar ještě není ustálený, objevují se jak rýmy, tak stopy stopy, i když je zřetelné směřování k próze, kde se ztratí i nedokonalosti ve znalosti jazyka, méně propracovaná kompozice a chudší jazykové prostředky (především) autorů bez vysokoškolského jazykového vzdělání. Lubina Šěnc, Andreja Wałdźic a Fabian Kaulfürst budou podle všeho v budoucnu psát především prózu a zařadí se tak vedle redaktorky lužickosrbšského vysílání Madlenky Šolčić. O propracované podobě tedy nelze hovořit, nejsilnější jazykové vědomí má Fabian Kaulfürst. Za následnice tradice estetiky lidových básníků²⁹⁾ a proudu lidových autorů lze považovat Hanu Wićazowou a Katku Andersec. Obecně je však znatelné srůstání s vývojem ve světové literatuře a oproštěnost od lužickosrbšského kánonu.

23) Autor děkuje za indicii Lukáši Novosadovi.

24) Ve sbírce *pój do rejki ...*, str. h. Česky by název zněl *můj životopis*.

25) V sebraných spisech, svazek I.: *Básně. Antikódy I.* (Torst, Praha 1999), str. 228, sbírka Antikódů (datována rokem 1964), v oddíle IV., ilustrace.

26) Básně pocházejí ze sbírky *kóstka w ruce ...*, str. 32 a *pój do rejki ...*, str. f, překlady autor článku. Slova „stawać“ a „spać“ znamenají „vstávat“ a „spát“, jde tedy spíše o přebásnění. „fidlda fidldu fidlwek wek wek“ je refrén známé zlidovělé písně Chcył něhdy w holi Mužakec (podle Handrije Zejlera).

27) Zatím vyšlo pouze první číslo zamýšleného almanachu mladých autorů na sklonku roku 2003, důvody nejsou jasné, texty však jsou. Tento almanach předznamenává „upgrade“ starších autorů a nástup nových.

28) Viz také rozhovor a ukázkou v *Divadelní příloze* Česko-lužického věstníku, prosinec 2002 (Společnost přátel Lužice, Praha 2003).

29) *Lužickosrbšskou literaturu lze rozdělit podle účelu a zaměření na tři prolínající se souběžné proudy: umělov, lidovou a duchovní. Směřování lužickosrbšské literatury na počátku národního obrození určil svým dílem Handrij Zejler, když kultivoval lidový proud, vlastně tak „kodifikoval“ lužickosrbšskou estetiku. Tím trnitější byla posléze cesta literatury umělé.*

Hana Wićazowa (1964) se po dokonče-

ní zdravotní školy stala zdravotní sestrou. Poté večerně studovala malířství a grafiku, organizovala kurzy malování pro děti z ulice a postižené. V současnosti se žije jako léčitelka. Podstoupila úřední proceduru a nechala si změnit jméno na lužickosrbšské. Mluva básničky propůjčuje výjevům lesklý obal za pomoci mnohých metafor. Náměty nevybočuje ze svého prostředí.

V první ukázce jde o krásné verše dostupné široké čtenářské obci, bez druhotného rozměru. Druhá ukázka představuje o poznání zajímavější polohu její tvorby s osobními prvky. Wićazowa nemá vlastní sbírku, publikovala v lužickosrbských a českých sbornících, mimo jiné *Na druhé straně slunce* a *Čas ryje brózd*y (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 1993).

Zyma

naha zemja
leží wupfestrěta
ćišina
kryje ju
ze zymnym šlewjerjom

wróny rozrězaja
hdys a hdys
moju zastanku
ze škropawymi zwukami

nětko drěma čas
za ćopłymi kachlemi
pleče krasne šaty
luboscínsky spěw
noweho wotućenja

Maći, hdže sy ty?

Dobroćiwa kuzłarka
bě naša mać
kaž stónčnicy běchu dny
machachu wonjate na powjazu

mać nas wučěše
kuzło žiwjenja
měr dyrbjachmy
zapřimnyć
zapřijec
kóždu hodžinu pominaše
wisaty na scěnje.

Jónu požada djas
našu mać
zaćahny doma ze swojimi
strowymi wujemi
palenc džěše wokoło
mać wurejowa swoju dušu
z ćěła

a nas
ražachu na małych djasow

Naša wboha mać!
Och, hdy by tola přišla
Džiwica!

30)

30) Báseň Zyma s překladem vyšla ve dvojjazyčném sborníku *Na druhé straně slunce*, str. 44, přeložil ji Milan Hrabal. Báseň Maći, hdže sy ty? vyšla v antologii lidových autorů *Čas ryje brózd*y, str. 51, v překladu autora článku.

Beata Nastickec (1973) absolvovala národopis a psychologii na univerzitě v Lipsku a společenské vědy, ruštinu a češtinu v polském Zhořelci. Pracovala jako pečovatka, spolupracu-

Zima

nahá země
leží prostřěná
ticho
ji přikrývá
chladným závojem

wrány proříznou
tu a tam
mé stanoviště
drsnými zvuky

čas teđ dříme
za teplými kamny
plete krásné šaty
milostnou píseň
nového procitnutí

Mami, kde jsi?

Dobrá čarodějka
byla naše matka
jako slunečnice byly dny
mávaly woňavě na provaze

matka nás učila
kouzlu života
pokoj jsme museli
uchopit
pochopit
každou hodinu připomínal
visící na stěně.

Když jednou posedl ďábel
naši matku
zavřela se doma se svými
zdravými strýci
kořalka šla dokola
matka vytančila svoji duši
z těla

a nás
překřtili na malé ďáblíky

Chudák naše matka!
Ó, kdyby přece přišla
Divoženka!

je s lužickosrbským vysláním. Typickým námětem je jí její vnitřní a vnější svět. Obdobně jako Měrana Cušcyna se v počáteční fázi tvorby snaží zkratkovitým popisem – podstatnými okolnostmi – najít středobod situace nebo pocitu, někdy podstatného méně, čímž se pokouší o jakousi psychologii jevu. Přes subjektivní tematiku nejsou vyjadřovací prostředky expresivní, slovní zásoba působí jednoduše, ale ve skutečnosti je na solidní úrovni. Báseň byly zveřejněny časopisecky a v antologii *Na druhé straně slunce*. Dnes píše i prózu.

Wěčny wotpočink

štož chowamy
do plašća zemje
zblědnje
so poněčim
pozhubja
ale štož lubowachmy
na wěčnje
wostanje

měra

studuju amplitudy
mojeje lubosće
mojeje hidy
mojeho kužmota
zašmjatych mysłow
na mojim čěle
na mojih zmyslach
a na tebi

31)

31) Báseň pocházejí z časopisu *Rozhlad* č. 8/2003, str. 284 (překlad autor článku) a z almanachu *Na druhé straně slunce*, str. 29 (překlad Milan Hrabal).

Marko Dyrlich (1975)

je synem básníka a novináře Benedikta Dyrlicha. Vystudoval Vysokou školu hudby a divadla v Lipsku, nyní působí jako herec v hesenském Kasselu. Z předloženého výčtu právě on vybízí k označení za vysoce moderního, a to netoliko vnějším projevem, nýbrž světem nezvykle zbaveným ideálu korzuje mezi realizmem a pesimismem. Báseň u něj plní funkci názorového ventilu. Je zbytečné hovořit o (národním) existencialismu, protože přemítání o (ne)(pře)žití jakož i bojovné básnictví Bezručovo je v lužickosrbském písemnictví zcela běžné. Stavba celku je úsečná, ačkoliv skoky nepostrádají logiku – koláž. V jazyce se objevují moderní výrazy, s nimiž se v současném Německu setkáváme (*ecstasy, fragment, black* ...). Jeho básně najdeme v časopisech a v almanachu *Na druhé straně slunce*. Dnes se zřejmě psaní nevěnuje.

Šula cyrkej domizna
posledni črjopjenc džěčastwa
Jakub Zejler Čichi Handrij

Tekkno Tekkno

W muzeju Serb plěsniwy
młody krawjacu lubuje staru
nekrofilnje Z horliwym wóčkom
zbita na křiž serbska mać
rodženy jandželk
slepeho zboža
Šćěrjo

Věčny odpočinek

co pochowáváme
do plášće země
zesiná
časem se
vytráci
ale co jsme milovali
zůstane
navěky

míra

studuju amplitudy
svě lásky
svě nenávisti
svého klubka
zacuchaných myšlenek
na svém těle
na svých smyslech
a na tobě

Škola kostel vlast
posledni střípek dětství
Jakub Zejler Tichý Handrij

Techno Techno

V muzeu plesniwí Srb
mladý miluje krvácející starou
nekrofilně Vášnivým očkem
je na křiž přibita srbská matka
zrozený andílek
slepého štěstí
S vyceněnými zuby

rozrubnje synej nop
służownik knjeżerstwa
1 000 lětny serbski flop

rozsekne synovi lebku
slouha vlády
tisicileť lužickoserbský flop

Tekkno Tekkno

Techno Techno

Słónco do cuzby

Chwatam přez dešč
mokrej noze ze zymnej tlóčitej
zuby piskaja znate zynki
zabytych lokomotiwow džěčatstwa
kolije proša do cuzby
zběhnu kamjeń
zleči do šěrych mróčelow mjezwoča
roztorhnu plat njespokojnosće

Nětko:

widźu tebe
na druhim boku
słónco swěći

Slunce do ciziny

Spěchám deščtēm
mokrē nohy tlačí studenē
zuby piskají známé zvuky
zapomenutých lokomotiv dětství
koleje zvou do ciziny
zvednu kámen
vlétne do šedivých mraků obličje
roztrhnu plátno nespokojnosti

Teď:

vidím tě
na druhé straně
svítí slunce

32)

32) Básně pocházejí z almanachu *Na druhé straně slunce* (překlad Milan Hrabal), str. 22 a 23. *Handrij Zejler a Jakub Bart-Čišinski jsou nejvýznamnější lužickoserbské básníci a národní buditelé 19. století.*

Lubina Šeňec (1976) dívčím jménem,

dnes **Lubina Hajduk-Veljkovičowa** je dcerou básníka a literárního vědce France Šěna. Vystudovala dějiny, sorabistiku a etiku na univerzitě v Lipsku. Jak sama přiznává, ráda provokuje, tato vlastnost je u ní velmi silná, nikdy se však neuchyluje k laciným gestům. Tématicky je její specialitou přenášení folklórních postav do jim nového prostředí. Přítomen je také epický prvek. Podoba básně se svými prozaickými rysy značně tenčí a dává tak místo pro odhalení nitra básně, aby mnohdy intimní obsah zářil ještě ostřejším světlem. Věnuje pozornost stavu společnosti, tudíž i svého národa. Neužívá zvláštních výrazů, ale i tak je slovní zásoba této básnířky široká. Zpočátku se nevyhýbala kalkům z německého jazyka, postupem času se však jazykové vědomí upevňuje.³⁵⁾ Jsou do ní vkládány velké naděje. Doposud vydala dvě básnické sbírky *přenje jejko* (Lubina Šeňec a Madleńka Šoćic, Choćebuz 1998) a *pjatk haperleje* (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 1998), je zastoupena ve sborníku *Na druhé straně slunce*. V roce 2005 jí v Praze vyšla částečně dvojjazyčná sbírka *pój podaj so mi .../ pojď oddej se mi ...* (Společnost přátel Lužice, Praha 2005). Pozornosti jejího čtenáře by určitě nemělo ujít, že s manže-

lem Dušanem Hajduk-Veljkovičem napsala absurdní drama *Wurywanki* (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 2001). V současnosti píše povídky, překládá divadelní hry a připravuje detektivní román.

w lěču sym přerady naha
susod so zraduje
wuwala wšě stawy
ruka zjědže do hlubiny
zasłyšu lóštne spěwanje
sam w zahrodže sedži
mój susod

v létě jsem hrozně ráda nahá
soused se zraduje
rozvalí všechny údy
ruka zajede do hlubiny
uslyším náruživý zpěv
sedí v zahradě sám
můj souseď

lubowarjo sobuželnosće
prošu wótrějmy sej sylzy
přetož
wóťimy nože
ale wo čo wojujemy
sami njewěmy
njepřečel
běše tu přeco
a tak tež wostanje
tradicije maja so hajíć
haj wšak haj haj haj
wupijmy poslednju skleńčku
lokal začučov so zawrěje

milovníci soucitu
prosím utřeme si slzy
protože
brousíme nože
ale za co bojujeme
sami nevíme
nepřítel
tu byl vždycky
a tak to taky zůstane
tradice se mají hájit
ano vždyť ano ano
vypijme poslední skleničku
lokal pocitů se zavírá

34)

33) *U mnohých příslušníků nejmladší generace oba kódy srůstají, po každodenním kontaktu s němčinou se stává, že buď hovoří zrcadlem německého jazyka nebo oba jazyky přímo mísí.*

34) Verše z Rozhledu č. 10/1997, str. 367 a sbírky *pjatk haperleje*, str. 44 přeložil autor článku.

Andreja Waldzic (1977) vystudovala

sorabistiku, dějiny a žurnalistiku na univerzitě v Lipsku. Upřednostňuje jednoduchý tvar básně. Nebrání se patosu. Inspirací jí je otázka a odpověď. Důležitou roli hraje žert. Zajímavostí je, že publikovala dvě básně s akrostichem.³⁵⁾ Posléze se přiklonila k méně citové reflexivní poezii. S jejími verši jsme se mohli setkat v časopisech a sbornících *Na druhé straně slunce* a *Dva večery*. Nyní se úspěšně vypracovává v próze, mj. v dětském časopise *Płomjo*. Pracuje pro lužickoserbské vysílání MDR, právě je na dvouleté stáži v Lipsku. Účinkovala v dokumentu České televize *Serbski duch*.³⁶⁾

wšedny dzeń

myslički so pletu,
kaž efu po štomje.
maja hoberske mjehcke křídla,
lětaja přez swět,
wjele widžo.
čehodla ničo njerozumja?

wšední den

myšlenky se pnou
jako břečtan po stromě.
mají obrovská měkká křídla,
létají po světě
a hodně toho vidí.
proč nic nechápu?

37)

35) V Rozhledu 11/1999, str. 414 a 11/2000, str. 400.

36) ČT 2 9. února 17.20 v rámci cyklu Velký vůz. Viz také Česko-lužický věstník 2005/6.

37) Vyšlo v antologii *Na druhé straně slunce*, str. 35 (překlad Milan Hrabal) a v Rozhledu 2003/8, str. 282. K pochopení druhé básně je třeba znát postavení mladé generace v současné lužickoserbské společnosti.

mlodžina ma přisporjeć

mać zemje a hwězdow
łahodna zernička towaršnosće
oazow słódna woda
dźiw všědneho dnja
intrigi spowalaca móc
nadźija
armeja kušich rozumow

mrěje
aprylskeho žorta dla

připiwać ma, ale njewupić
iluziju žiwjenja zdźeržeć
stajny pak wučomnik być
po lužach chodzić
ocean rozkładować
rolu zworać, wusyc, njeznjeć
jałmožnu na kolenach brać
emancipatorisku chutnosć zakitować
čiše zdorostnić

mládež má vyrůstat

matka země a hvězd
křehká jitřenka společnosti
sladká voda oáz
zázrak všedního dne
síla strhávající intriky
naděje
armáda krátkých rozumů

umírá
kvůli aprílovému žertu

má připíjet, ale nevpít
zachovat iluzi života
leč být stálým učedníkem
chodit kalužemi
rozebírat oceán
zorat pole, osít, nesklízet
na kolenou brát almužnu
ochraňovat emancipátorskou vážnost
tiše zdospělet

Katka Andersec (1978), po svatbě

Katka Baierowa vystudovala zubní lékařství v Lipsku. Vytříbená dívčí poezie nevybočuje z rámce. Typický je popis stavu, ve kterém se dívka nachází. Všimá si všedních úskalí, avšak myšlenky nejsou všední a zasedlé, v každém případě nosí emoce lehce okořeněné (sebe)ironií. Hlavní hrdinkou je však vždy básnické já. Dobrá je propracovanost vzájemného dorozumívání veršů. Podoba díla je uvolněná, ale je poněkud svázána nevyšperkovaným mateřským jazykem, tvarem se podobá Marji Krawcec (provázáním veršů). Publikovala zatím časopisecky. V roce 2002 jí vyšla dvojjazyčná prvotina *Lubosc je pola mje zaklinkata/ Zazvonila u mne láska* (Spolek česko-lužický, Praha 2002). V posledních dvou letech dochází k tvůrčímu přerodu nejen tématickému, který ještě není popsateľný. Žije v bavorském Erdingu. Rozhovor s autorkou vyšel v Česko-lužickém věstníku 2002/5.³⁸⁾

hdyž budu wulka
mi wšitko rozkladžeš
hakle potom
budu zrozumić
zo je swět kula
zo njej za plotom kónc
potom budže
so moja idylka sypnyć
mi wěšćiš
a to da ći prawo
mi kraj za plotom
zamjelćić

až budu velká
všechno mi vysvětlíš
teprve potom
pochopím
že je svět kulatý
že není za plotem konec
potom se
moje idyla sesype
věštíš mi
a to ti dává právo
mi zemi za plotem
zatajit

sym tebi luba
ty mi luby sy
tak wobaj
lubaj
njejprekročimój jewišćo naju dźiwadła
ja clown
ty kašpor
činimój kekliju
publikum njewidži
lubeju
ani pót pod šminku
jeno so směje
sčěři
kak mam ja će k norje
ty mje k norje maš

jsem ti milá
ty jsi mi milý
tak oba
milenci
nepřekročíme jeviště našeho divadla
já klaun
ty šašek
hrajeme komedii
publikum nevidí
milence
ani pot pod líčidly
jen se směje
chechtá
jak si z tebe dělám blázny
ty si děláš blázny ze mne

39)

38) Vyšlo pod názvem Velikonoční rozmluvy s Katkou Andersec.

39) Vyšlo ve sbírce *Lubosc je pola mje zaklinkata*, elektronická kniha, zveřejněna na adrese http://luzice.euweb.cz/Katka_Andersec/Katka_Andersec.html (přeložil autor článku).

Fabian Kaulfürst (1978) vystudoval

sorabistiku, politologii a náboženství na lipské univerzitě. Nyní pracuje v Lužickosrbském ústavu v Budyšině. Reflexivní lyrik, soustřeďuje se zejména na společenské otázky, z nejmladší skupiny nejčastěji pracuje s podobou poetického projevu, s jazykem lidovějšího tónu. Propracovaná podoba a vůbec přístup k jazyku bude nejspíše dán tím, že Kaulfürst není rodilý mluvčí a k lužické srbštině se propracoval postupně. Spolu s Berdem Pittkuningsem jsou pilotními autory mladší generace básnic-

kých textů v dolní lužické srbsčině. Je také hudebníkem (textař a hráč na akordeon v hudební skupině *Wólbernosće*). Zveřejňoval dosud časopisecky a v almanachu *Na druhé straně slunce*.

Serbske nazhonjenje

I
Njemdra njemóc
nakazy nadžiju
njedžiwajo na nikoho

Słowo sapa
surowje sakrujo:
„Serbski“ Serbam
WUDMO
SMĚCH

II
Něžne nańdžeš
nadžije nasypy
njedaloko njedowěry

słowo sćicha
sylzuje spomnjenje:
„Serbski“ Serbam
LĚDMA
HRĚCH

Pozitiwne džěło?

– zhľad na nowy čas –

stajnje płakać
bjećeć, kjawćeć

horu zmylkow namjesć
zo je lěpje widžimy
bóle skiwlimy

a hora zakryje
wuslědki
prócy a potu

40)

40) První báseň byla publikována v almanachu *Na druhé straně slunce*, str. 25 (překlad Zuzana Sklenářová), druhá v kulturním magazínu *Rozhled* 11/1999, str. 409 (překlad autor článku).

Lenka

Viz na straně 93.

Bernd „Pytko“ Pittkunings

Lěs

Lěs jo wuski. Žaby lichotne su.
Jano tam a sem leši bošon mimo.
Na łuce su rowno pšawje rozdžěłone nochatki.
Rašojce starki njejo cesto, ale smjerś rady,
wulicował wo zachadnośi.

Mam tebe lubo ak' wacej žednu. Wobspim wšako drugu.
Naš nan jo pšecej měž za nejlubšu barwu modru.
Njamam juž wěcej lušt žywy byś. Njemusym juž wěcej wizej
pyramidy mayaskogo luda.
Prasnjo mě gotowa našpa do awta, du bžez woblutowanja.

Lužickosrbská zkušenosć

I
Neurwalá neschopnost
nakazí nadžiji
nehledíc na nikoho

Słowo sála
surowě spílá:
„Srbsky“ Srbům
HRUBOST
SMÍCH

II
Něžné násypy
nadže najdeš
nedaleko nedůvěry

Słowo slabě
slízí s paměti:
„Srbsky“ Srbům
SOTWA
HŘÍCH

Pozitivní práce?

– pohled na novou dobu –

stále brečet
skučet kňučet

naměst horu chyb
abychom je lépe viděli
více křičeli

a hora zakryje
výsledky
snažení a potu

W spižce laže bronj. Som pšegniły po jadnu hyś.
„Boguzěk“, Golańska-Marja groni.

Háj

Les je hustý. Žaby jsou svobodné.
Jen čas od času přeletí čáp.
Na louce jsou rovnoměrně rozestet blatouchy.
Rašovic děda ani ne tak často, ale hrozně rád
vyprávěl o starých časech.

Miluju tě jako žádnou jinou. Přesto s jinou spím.
Náš táta měj vždycky ze všech barev nejradši modrou.
Už nemám chuť do života. Nepotřebuju už nikdy
vidět mayské pyramidy.
Když mi nějaký jouda vrazí do auta, bez mrknutí jedu dál.

Ve skříní leží zbraně. Jsem moc líný na to, abych vzal jednu do ruky.
„Naštěstí,“ říká Maruška.

41)

41) Převzato ze stránky www.pittkunings.com/texte_sorb.htm s přihlédnutím k textu zpívanému a v bookletu (přeložil autor článku). Píseň vyšla na albu *Z njeznatego luda/Vom unbekanntem Volk* z roku 1998. V závěru písně autor navazuje na nizozemského písničkáře Hermana van Veena, píseň *Ein stiller Mann*.

Ute Henselowowa

Ja se moluju

Ja se moluju
ze žołtymi zubami,
ze šereju šyju,
na njej modrošamna seń.
Moja drastwa jo carnowata,
dłujko njej' se pałkała.
Do mojich swětłych włosow fukał jo wětš.
Mojeju wocowu blyšč se chowa w glědałku.
Moluj mě!
Weto to njejsom ja.

Maluji se

Maluji se
se žlutými zuby,
se sivým krkem,
na něm tmavě modrý stín.
Mé šaty jsou skoro černé,
dlouho se nepraly.
S mými světlými vlasy si pohrával vítr.
Lesk mých očí se ukrývá v zrcadle.
Maluj mne!
Přece to nejsem já.

42)

42) Vyšlo v antologii *Wjacornjeje stawanje* (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 2000), str. 133 (přeložil pisatel článku).

Syman Pětr Cyž

Jarobinka

Mój pochmurjeni pomjatk žněje
džens syły twojej' radosće.
Ze swojoraznej pychu kryje
so wobraz twojej' zašłosće.

Jeřabinka

Má zatemnělá paměť sklízí
dnes slzy tvojí radosti.
Svěráznou okrasou se kryje
teď obraz tvé minulosti.

Schilila jo se jarobinka.

Něť wudychał sym a sej wěsty,
zo mjeješe ty druheho!

We wokomiku nochcył sudzić
wo zmylkach naju jednanja.
Haj we tebi chcył žadosć zbudzić,
zo by so ke mni wróciła!

Schilila jo se jarobinka.

Z wěčnosće sem so tebi bližu,
sej lizam rany,
tu čaka na tebe
moja wutroba.

43)

43) Z rukopisu přeložila Zuzana Sklenářová. Vyšlo ve sborníku *Serbske nalěčo* (w Praze 2004) (Společnost přátel Lužice, Praha 2004). Parafraze na lidovou píseň Schilila jo se jarobinka. *Zpěvačce zemřel milý, neví však, zda je to štěstí nebo neštěstí, jiného už dávno má, ale není jí věrný.*

Madlen Domaškec

Činjenja

kofej
čorny
čaj
HIGH
trawička
nakuzla
křidleška

a lučibar ma towarša

44)

44) Báseň byla otištěna v měsíčníku *Rozhled* 11/1999, str. 408 (přeložil autor článku).

Hanka Jenčec

přečahnýc

z mortwych hałuzow
so papjera wotlěpi
zežoŕnjene plakaty
su kaž lisćo w
zahrodže so znošuja

džědo! twoja nazyma
ma nohi krótke
a kćenja we włosach

nawječor nazyma powědaše:
hdžež so štomy zelenjachu
bě doma a zo
puć je rozteptany

ranje je něme
wowka jemu připrawješe
běly karton
dla zapisowanja skórnikow
ale nimaja čisla ani mjena

45)

45) Vyšlo v *Rozhledu* 2003/8, str. 187, překlad autor článku.

Zlomila se jeřabinka.

Teď jsem dodýchal a jsem si jist,
že jsi měla jiného!

Tak narychlo bych nechtěl soudit,
zda já či ty jsi chybila,
jen jsem chtěl v tobě touhu vzbudit,
aby ses ke mně vrátila!

Zlomila se jeřabinka.

Z věčnosti se sem k tobě blíším,
lížu si rány,
moje srdce čeká,
čeká na tebe.

Kouzla a čáry

kafe
černý
čaj
HIGH
travička
přikouzlí
křídýlka

a démon má společnost

přestěhovat se

od mrtvých větví
se odlepí papír
zažloutlé plakáty
jsou jako listí v
zahradě se snašejí

dědo! tvůj podzim
má krátké nohy
a ve vlasech květy

navečer podzim vyprávěl:
tam kde se stromy zelenaly
bylo doma a že
cesta je rozbitá

ráno je němé
babička mu připravovala
bílou čtvrtku
na zapisování kůrovců
avšak nemají čísla ani jména

Lužickosrbská literatura je něco, co je třeba hýčkat, jako strom, o který nebudeme pečovat, pro dobré plody se musí něco udělat. U autorů devadesátých let se tato péče bezesporu vyplatila. Pakliže však tělo s výhradami tuto novou krev přijalo a čas dal za pravdu optimistům, dnešní nejmladší vlna se jeví jako více problematická vzhledem k většinové bezprostřední triviálnosti textů. Takový lehkomyšlný přístup lze přičíst na vrub mladosti autorů nebo redakční lhostejnosti. Příkladem může být **zmylk Benjamina Nawky**:⁴⁶⁾

nječínju zmylk
wšitko móžu
nječínju zmylk
wšitko wěm
nječínju zmylk
kóždy mi wěri
nječínju zmylk
sym perfekcionist
nječínju zmylk
wšitko dóstanu
nječínju zmylk?
wopuščich Serbow

nedělám chybu
wšechno umím
nedělám chybu
wšechno wím
nedělám chybu
každý mi wěří
nedělám chybu
jsem perfekcionista
nedělám chybu
wšechno získám
nedělám chybu?
opustil jsem Srby

Autor článku byl přítomen na čtení Benjamina Nawky a jeho bratra Maksymiliana ve Varnsdorfu 19. listopadu 2005. Benjamin Nawka podle zveřejněných textů představuje extrémní pojetí zdůrazněné podoby textu na úkor osobnosti autora. Tento typ veršů se hodí spíše pro dramatizované podání, které jim dodá na zvuku. *Nawkecy* a jejich tvorba se stali objektem jedné ze scének letošní schadžowanky.

Avšak i v antologii Jindřicha Kabáta se objevuje pochybnost o tom, co s lužickosrbskou literaturou bude po Juriji Kochovi a Kitu Lorencovi a výtvoři mladých autorů mají daleko do jejich dnešní tvorby, jak jsme viděli na básni Róži Domašcyny. Rozhodující úlohu i tehdy hráli učitelé, kteří studenti vedli k literární činnosti.⁴⁷⁾ Krize osmdesátých let je dávno zažehnána⁴⁸⁾ a na kvantitě je počet dorovnan množstvím tvůrců let devadesátých. Je dobře, že jde většinou o studenty sorabistiky, kteří mohou plně využít potenciál dvojjazyčnosti a vyučit se časem mistry pera.

Hlavní prameny a literatura

Měsíčník Rozhled, zejména ročníky 1993–2005 (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin),
měsíčník Česko-lužický věstník ročníky 1991–2005 a jeho přílohy především Lužice 10 let ve sjednoceném Německu (Spolek česko-lužický, Praha 2000), Katka Andersec, Lubosc je pola mje zaklinkała/Zazvonila u mne láska (Spolek česko-lužický, Praha 2002), Divadelní příloha (Společnost přátel Lužice, Praha 2003),
půlročník Přehled lužickosrbského kulturního života (Společnost Národního muzea, Praha 1958–1977), almanach Na druhé straně slunce/Na druhé straně stónca (Městská knihovna Varnsdorf, Varnsdorf/Warnočicy 1998),
sborníčky Svátku lužickosrbské poezie ve Varnsdorfu: Poetický kód 200-20-2, Třetí zastavení, Lesklé kameny ve starém zdivu, Krabat v cizí noci, Návrat do světa, Neklidné časy a Ozyvena v dřevinách (Městská knihovna Varnsdorf, Varnsdorf 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004),

46) Vyšlo v *Rozhledu* 2004/7, str. 252.

47) *Zřejmě se tak dosud nedělo na gymnáziu v Chotěbuzi, v minulých letech tato instituce neplnila svoji roli, žáci neopouštěli školu s dobrými jazykovými znalostmi. V Dolní Lužici vůbec panuje jiné ovzduší. Rodiče většinou rezignovali a nepředali dětem náklonnost k rodnému jazyku. Snad se ale blýská na lepší časy, protože v nejnovějším kole literární soutěže uspěl žák 13. ročníku Tobias Geis. (Bramborske serbske radijo 19. 12. 2005)*
Ilustrativní je výčet posměšných reakcí „německých“ obyvatel dolnosrbských vesnic, který podala ve svém článku ředitelka Školy dolnosrbského jazyka a kultury Marja Elikowska-Winklerowa (Škola dolnosrbského jazyka a kultury po 10 letech, Česko-lužický věstník 2003/1): „Bloß nicht Wendisch. Jetzt quatschen die wendisch. Nein, wendisch kann ich nicht. Ich hab“ damit nichts zu tun. Ich bin richtig deutsch. Nein, ich spreche ganz normal“. Rada Srbů v Dolní Lužici se však hlásí ke svému národu i „bez jazyka“.

48) Viz v úvodu chybějící autoři, narození v desetiletí 1951–61. V osmdesátých letech se sice objevili dva noví tvůrci – Marja Krawcec a Tomasz Nawka, leč narození už v letech čtyřicátých.

sborníček *Dva večery* (Centrum křesťanské kultury sv. Vojtěcha, Ústí nad Labem 2000),
antologie *Čas ryje brázdy* (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 1993), *Žadyn happy-end* (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 2001), *Wjacornjejše stawanje* (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 2000)
a další.

Bibliografie jednotlivých autorů je uvedena v úvodech.

Kostra článku vznikla v roce 2001 a byla použita v pořadech *Zelené peří* (vysíláno 21. ledna 2002) a *Poetické nokturno* (31. ledna 2002) na ČRo 2 Praha.

Básně byly vybírány s ohledem na reprezentativnost a dostupnost autora, dále dostaly přednost básně a překlady v Česku nezveřejněné. Tam, kde není uvedena stránka, je čerpáno z elektronické verze.

Fotografie Měřany Cušcyny Štěpán Kotrba (www.blisty.cz), Tima Meškanka od básníka, Beaty Nastickec, Lubiny Hajduk-Veljkovičové a Andreji Wałdžic autor; Katky Baierowé Bernhard Baier, ostatní pocházejí z internetových zdrojů.

Readers Digest lužickosrbské lyriky

Santera pantera. Lyrika z dwurěčneje Łužicy. Lyrik aus Sorabia. Ausgewählt und herausgeben von Róža Domašcyna. Mit Zeichnungen von Christian Thanhäuser. Edition Thanhäuser. Ottensheim an der Donau 2003.

Přestože tato publikace vyšla již před dvěma lety, stojí za to se k ní vrátit, a to především proto, že je to kvalitní antologie lužickosrbské poezie současných autorů. Vzhledem k uplynulé době se soustředím na některé zajímavé aspekty. Kniha vyšla dvojazyčně u prestižního rakouského vydavatelství Thanhäuser a tomu odpovídá i grafická stránka a ilustrace. Jména autorů zůstala původní lužickosrbská, poznámky v závěru jsou jen německé.

V úvodu Domašcyna přesně charakterizuje vlastní pojetí současné lužickosrbské literatury jako regionální¹ a zdůvodňuje výběr autorů.² *Lyrika njepraša so za nacionalizmami. To wučini džěl jeje rjanosće. Při tym slušeja wozjewjene basnje, hdyž buchu originalnje w němčinje napisane, do němskorěčneje přítomnostneje literatury. A wone slušeja, hdyž buchu originalnje w serbščinje napisane, do serbskorěčneje přítomnostneje literatury. A přebasnjenja? Te slušeja čitarrej, hdyž chce je čitać. Různé prolínání autorů a překladatelů bylo ponecháno. Jedyn basni jednorěčne, tamny dwurěčne. Tak nastanu jednorěčne abo dwurěčne originale. Jedna přebasni swojske teksty, tamna tajke postupowanje wotpokaza. Jedyn da swoje basnje přebasnić, tamny basnje druhich přebasni.* Dostáváme se tedy do komplikovaného prostoru a je třeba najít styčný bod textů. *A poetki a poeća njejsu w dwěmaj kulturomaj doma, kaž to pisane prospekty potwjerdžić spytaja, su w jednej kulturje doma: w poetiskej. A ta je bjez mjenow. Tak tča teritorialnje wosrjedž. To rěka wšudže. Jich spagat mjez wosrjedž a wšudže saha hač do poetiskeje rěče, čini ju sensibelnu za pismiki a zwuki.*³ Z textové rozpolcenosti se tak stává výhoda.

Kdo je tedy v antologii zastoupen? Je to **Marja Krawcec, Lubina Hajduk-Veljkovičowa, Benedikt Dyrlich, Petr Thiemann, Měřana Cušcyna, Róža Domašcyna a Kito Lorenc**. Chybí tedy národněji profilovaní autoři, především Beno Budar a Timo Meškank. Neznamená to ale, že by se lužická poetika v básních neobjevila, prostě je tam tak nějak samozřejmě (např. Lorencův *Hołbik dvě bětej nůžce ma*, vycházející ze známé lidové písně nebo Domašcynino *Spytowanje do paradiza* s citátem z Kosyka a tematikou menšiny ve vlastní zemi). Jinak jsou zde vždy pětice textů, které autory vystihují a reprezentují. Nesetkáváme se tedy s nešvarem, který se někdy objevuje, že pořadatel vybere básně, které se mu líbí, nebo že překladatel sestaví nekomplikované texty. Překládala Róža Domašcyna a Kito Lorenc. Přebásnění nejsou otrocká, ale zároveň texty nijak nepřikrašlují.

Nyní k osobitostem jednotlivých oddílů. U Marji Krawcec byly použity překlady básničiny přítelkyně Gisely Kraftové z knihy Ralbitzer Sonntag (1993). Básně pocházejí z jediné sbírky *Sudžeńca wosrjedž dwora* (1992). (V textu *Protokol wostudžeho dnja* je jeden z mála řídkých výskytů dvojného a množného čísla v téže básni, aniž by šlo o jasné případy jako třeba u rukou.) Lubina Hajduk-Veljkovičowa přeložila pouze dvě své básně, ostatní Domašcyna. U Benedikta Dyrlicha chybí básně z nejnovější sbírky *Wotmach womory* (1997), která je velmi národně orientována. Je zde pou-

žito jedno *autorské znění* ze sbírky Fligender Herbst (1994). U Petra Thiemanna je použit jediný překlad Lubiny Hajduk-Veljkovičové. Měřana Cušcyna své básně přebásnila sama. Róža Domašcyna a Kito Lorenc zveřejnili vlastní autorská znění. Asi nejtěžší výběr byl u poslední dvou autorů, protože ti už mají za sebou snad stovky básní v lužické srbštině i němčině. Domašcyna vybrala tři své básně ze třetí sbírky *Pobate bobate* (1999), která hodně stává na jazykových hrátkách, a dvě známé z druhé sbírky *Pře wšě ploty* (1994) (*Spytowanje do paradiza* a *Zapředžena*). Kito Lorenc je zastoupen třemi básněmi z poslední sbírky *Suki w zakach* (1998), potom dvěma staršími *Hołbik dvě bětej nůžce ma* (1979) a *Što su te kachle* (1988).

Jak vidíte, při výběru šlo v první řadě o atraktivnost a kvalitu. Nejlepší jsou ty německé texty, které tvoří přímo německá znění lužickosrbských, čtenář má tedy možnost sledovat jak slovanský jazyk, tak mnohdy (hlavně u Domašcyny) více vysvětlující němčinu. I lužický reálii je tak akorát, takže sestavovatelka vysvětluje pouze pojem *santera pantera* jako dětskou říkanku (německy *abrakadabra*, Zuzana Sklenářová překládá jako *enyky benyky*). Svým provedením jakoby tedy byla kniha předurčena k překladům do dalších jazyků, aby nedocházelo zbytečně k tomu nešvaru, že i překladatelé do slovanských jazyků raději vyberou německou verzi textu.

Jde o nejlepší lužickosrbskou antologii posledních let, dobře zpracovanou tak, aby podala Němci stravitelný a cizozemci pravdivý obraz lužickosrbské literatury, v klasicky vysokém standardu grafického provedení vydavatelství Thanhäuser. Kniha je to jistě vyvedená, přesto však překvapí, že Salzburger Nachrichten 13. 9. 2003 označily knihu *Santera pantera* za německy psanou knihu roku.⁴

Nová duše pro dolnolužické básnictví

mysli slova zalětuju (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 2004)

Po prvních zveřejněných tvorbách, jejichž překlady jsme otiskli ve Věstníku z ledna 2003, se básnička s pseudonymem *Lenka* – Christiana Piniekowa dočkala celé sbírky, která vyšla na konci loňského roku v Lidovém nakladatelství Domowina. Její jméno *mysli slova zalětuju* napovídá, že rodilá Hornosrбка je vedle písničkáře Pytka prakticky jediným mladším básníkem, který systematicky tvoří v dolnolužické variantě. Přispělo k tomu nejspíše zaměstnání v choťebuzském vzdělávacím středisku ABC od roku 2001 po dlouholetém působení v Lipsku.

Jako se už v Lužici stává pomalu tradicí, jde o další ženskou autorku a další lyrické miniaturní a další standardizovanou knihu s deskami z papírové napodobeniny kůže (což nic nemění na precizní sazbě Isy Bryccyny). To by však bylo hodnocení poněkud mdlé. Prvním zajímavým faktem je, že mezi texty jsou zařazeny i básně německé. Autorka dokonce v *Rozhladu* 2004/8 v básni *Němčina* k této řeči definovala svůj lyrický vztah. Později bude jistě zajímavé zjistit, jaký typ básně je vlastní jednomu ze tří kódů (hls, dls a n), ve kterých *Lenka* píše, zda se nějak kryje s vnímáním lužické srbštiny v různých sférách života. Německé básně totiž nejsou pouhá znění básní lužickosrbských a básně jsou řazeny bez ohledu na jazyk, jsou takřkajíc *sousedy* – toto slovo příznačné pro vnímání civilního Lužického Srba autorka používá vícekrát, čímž se liší třeba od „válečnice“ Lubiny Hajduk-Veljkovičové (nejlépe v básni *lubowarjo sobuželnosće ...* v tomto čísle na str. 89), bohužel však jde o otevřenost jednosměrnou, a který postoj je správný, uvidíme za dvacet let –, takže se německé i lužickosrbské slévá do jednoho celku. Do básní se vůbec promítá práce s jazykem a z toho plynoucí „profesionální deformace“ (asi nejlépe to ukazuje název básně *instrumental – lokativ – akusativ*, str. 48 sbírky). Své poetiky se drží i tam, kde bychom to možná nečekali (viz báseň str. 38 a 43 níže), čímž lužickosrbskou poetiku poněkud modernizuje, třebaže se zcela nevzdává folklórních inspirací (mj. *Teškowa swajzba* str. 45 či *zejlerovský Pastyř* a *Anka* str. 70). Zvláštní nekonformnost, kterou v básních ukazuje, projevuje *Lenka* i ve všedním životě svými veřejnými konzistentními a zásadovými postoji k lužickosrbským problémům (často jimi nejsou ani tak různé záležitosti jako spíše různí lidé, viz rovněž báseň ze str. 76 níže). Životní postoj *Christiana Piniekowé* dává vůbec textům příznačný nádech. Jakási strážlivá syntéza lužickosrbské tradice, dvojjazyčnosti a multikulturalizmu (pozn. pro budoucí generace: v době psaní recenze toto slovo mělo ještě původní význam), což lužickosrbská literatura bezpochyby potřebuje. Přínosem sbírky je tak vlastně autorka sama.

1) Viz „regionální literatura“ na stránce 84.

2) *Protože antologie se v Budyšině prodává za nějakých 20 € a u nás asi není dostupná, dovoluji si delší citace.*

3) Viz „podoba díla“ na straně 84.

4) Podle *Rozhladu* 11-12/2003, str. 467.

22 Co coš **Co chceš**
ze mnu se mnou
powědaš abo mluvit nebo
rejowaš tančit
mě wucyš abo učit mě anebo
mucyš mučit
pšiwuknuš wjele naučit se hodně
njejo tak jasne není tak snadně
řečy mogu byš jazyky mohou být
tšašne nebezpečně
češčina nimščina čeština němčina
serbščina srbština
ale kaka ale jaká

21 Francko **Francek**
ze žiwadła z divadla
figura postava
ze žywjenja ze života
Pražanski Karlowy most pražský Karlův most
a mej a my dva
ale nic dalej ale ne dál
pšez njen přes něj

(wotgłos na graše *Maryša* Nimsko-serbskego ludowego žiwadła)

38 W kjarcnje **V hospodě**
nic njejo nic není
wšyčno jo všechno je
naju wocy naše oči
naju smejkotanje naše úsměvy
naju ruce naše ruce
naju pšijašele naši přátelé
a blido jano a jenom stůl
mjazy nama mezi námi

43 cujom **cítím**
na tamnem końcu swěta na druhém konci swěta
milina elektřina
naju zwězujō nás spojuje
pšedwolba předvolba
pšawe cysło správně číslo
njegroń nic neříkej nic
pšeražijo wšyčno vše prozradí
twōj dych tvůj dech

71 w Serbach **w Budyšině**
kompetentne kompetentní
žeńske ženy
notne njejsu nejsou zapotřebí
něnt wopytaj teď vyzkoušej
lěc jestli
jo teke tak je to tak
pla Serskich i v Chotěbuzi

(pozn. red. Autorka využíwá rozdílů w pojmenování Srbů w Horní a Dolní Lužici.)

74 lej Bob **widíš Bobe**
po wjele drogach mnoho cest
muski musy ducy byš musí muž projít
ab muža jōgo pomjenili aby ho nazvali mužem
wjele casa musy pšejš mnoho času musí přejít
ab lud donawuknuš aby se národ doučil
lichy byš být svobodný
twojej pšašani tvé dvě otázky
we wětšu se kolebatej se vznášejí ve větru
dalej dále

(po spiwanju *How many roads* Boba Dylana)

76 Serbske zastupjarje **Lužickosrbšći zástupci**
jadna rada jedna rada
potom zwada potom váda
dwoje měnjenje dvojí pohled
tšoje cynjenje trojí skutek
jano w chorach jen ve sborech
po takše cušniwje po takovém záprahu
spiwaju raži zpívají rádi

77 Dwojorěćnosć **Dwojazyčnosť**
pši nas jo tšach u nás je strach
muskego mužského
smjerš smrt
žeńskego ženského
roda rodu
pla suseda u sousedů
jo nawopak naopak
weto stej přesto jsou
ruku w ruce ruku v ruce
pšemocny por silný pár

78 Translation **Translation**
serbski se rozgranjaš srbsky si povídaš
wo njeserbskich wěcach o nesrbských věcech
smej žyčylej ty a ja jsme si přáli ty a ja

in unserer Sprache v našem jazyce
zu leben jsme si oba přáli
haben wir beide gewünscht žít

Autorem nepodepsaných příspěvků je Radek Čermák.

23. února v 18 h v místnosti č. 8 v přízemí budovy FF UK, nám Jana Palacha 2, Praha 1 (stanice metra A Staroměstská) se bude konat přednáška Viktora Velka o Bjarnatu Krawcovi a lužickosrbské hudbě. Řádná valná hromada Společnosti přátel Lužice se koná dne 25. února 2006 v 10.30 v Literární kavárně Řetězová v Řetězové ul. 10 na Praze 1-Starém městě.

Česko-lužický věstník

Vychází ročně v deseti číslech a jednom dvojčísle v nákladu 400 výtisků. • Cena jednotlivého čísla 20,- Kč. • Vydává Společnost přátel Lužice/Towaršnosť přečelow Serbow/Towarišnosť pšijašelow Serbow. • www.Luzice.cz. • Vedoucí redaktorka: Zuzana Sklenářová, PhD., Vinohradská 34, Praha 2-Vinohrady, CZ - 120 00, tel. +420 737 750 693, el. adresa Zuzana.Sklenarova@f.cuni.cz. • Zástupce: Radek Čermák, Malkovského 596, Praha 18-Letňany, CZ - 199 00, tel. +420 721 706 715, el. adresa Radek.Cermak@email.cz. • Redaktoři: Ondřej Doležal, Josef Šaur, Mgr. Kinga Kijec, Mgr. Vladislav Knoll. • Sifový redaktor a pokladník: ing. Miloš Malec, Milos.Malec@seznam.cz. • Předplatné na rok 2004: ČR 200,- Kč, zahraniční 350,- Kč (12 €), členské příspěvky 300,- Kč, pro sociálně slabé možnost požádat o snížení. • Jak si nás předplatit? • www.predplatne.cz, www.luzice.cz. • volejte: 234 092 851 • faxujte: 234 092 813 • Pište z mobilního telefonu: SMS ve formátu: OBJ CLV JMENO PRJEMENI ULICE CISLO DOMU MESTO PSC • Odešlete zprávu psanou velkými písmeny bez diakritiky v maximální délce 160 znaků na telefonní číslo 900 11 06. Cena zprávy je 6 Kč. • www.predplatne.cz, www.Luzice.cz. • Abonenča ze ZRN tež přez referenta Domowiny za kulturne naležnosće a wukraj, Budyšin. • Pro ukončení předplatného je nutné se odhlásit. • Bankovní spojení na Společnost přátel Lužice: ČSOB (Poštovní spořitelna) 181 757 044/ 0300. • Redakce se nezotožňuje vždy s názory autorů. Za věcnou a slohovou stránku příspěvků odpovídají příslušní autoři. • Používat zdroje ČLV je možné s podmínkou uvedení zdroje a internetové adresy www.Luzice.cz, je-li již dílo zatíženo autorskými právy, platí zásady prvotního zdroje. • Bytí časopisu je založeno na práci dobrovolníků. • MK ČR E 6880 • ISSN 1212-0790
Děkujeme Magistrátu hlavního města Prahy za poskytnutí grantu ve výši 80 000,- na nový nábytek pro Hórnikovu knihovnu.